

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

2.1. Транснационален доклад

Базово проучване за ранно откриване на преждевременно напускане на училище

Информация за проекта

Акроним на проекта TESTED	TeSTED
Заглавие на проекта	Справяне с отпадането от училище чрез систематичен скрининг на ученици
Номер на споразумението	2022-1-RO01-KA220-VET-000086834
Програма на ЕС	Партньорства за сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение по програма ERASMUS+ KA2
Подготвено от	ВК Соп
Дата	Септември, 2023 г.
Версия	Версия 2.0
Ниво на разпространение	Консорциум TeSTED

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Съдържание

1. Относно TeSTED	3
2. Резултати от проучване на документи	6
2.1 Германия	7
2.2. Австрия	10
2.3. България	11
2.4. Гърция	15
2.5. Румъния	18
3. Резултати от теренно проучване	20
3.1. Австрия	20
3.2. България	23
3.3. Гърция	26
3.4. Румъния	30
4. Транснационален анализ	33
5. Заключение	36
6. Литература	40

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

1. Относно TeSTED

Проектът **TESTED** „*Справяне с отпадането от училище чрез систематичен скрининг на ученици*“ е финансиран от Европейския съюз, програма „Еразъм+ KA2“ – Стратегическо партньорство в областта на професионалното образование и обучение (ПОО), който се изпълнява между октомври 2022 г. и октомври 2025 г. Целта му е да насърчи иновациите чрез силен механизъм в средата на ПОО за ранно откриване и предотвратяване на отпадането от училище поради социално-икономически трудности, превръщайки доставчиците на ПОО в мрежа за безопасност за учащите в риск, предлагайки съвети и алтернативни пътища и осигурявайки тяхното задържане в образованието и обучението и тяхното завършване.

Добре известен факт е, че много студенти напускат обучението си в системите за професионално образование и обучение, особено през първите години. Борбата с отпадането от системата на професионалното образование и обучение е приоритет за ЕС от 2000 г. насам като част от Лисабонската стратегия. Въпреки постигнатия досега напредък, ЕС все още е далеч от целта и по-нататъшен напредък може да бъде постигнат само чрез по-добро разбиране на проблема и целенасочени дейности. Ключовият момент за справяне с проблема е ранното му откриване и последващото му целенасочено предотвратяване. Обикновено учащите с уязвим социално-икономически произход проявяват признаци на бедствие, преди да напуснат образованието си и обучението си. Ако тези признаци бъдат открити навреме, има по-голям шанс тези учащи да бъдат задържани с относително прости и ефективни интервенции.

Инициативата **TeSTED** е начело на преосмислянето на професионалното образование и обучение (ПОО), за да го направи по-подходящо за настоящите и бъдещите нужди. Чрез инструментите, разработени от проекта, **TeSTED** ще помогне на преподавателите с ранното откриване на потенциални отпаднали ученици и ще им предостави механизъм за интервенция, който ще помогне на учениците с подкрепа и консултации, като по този начин ще предотврати преждевременното отпадане.

Докладът е структуриран, както следва :

- Първата глава представя рамката TeSTED, целта и резултатите от базовото проучване за ранно откриване на преждевременно напускане на училище
- Втората глава представя констатации от анализ на документи, фокусирани върху ситуацията в страните партньори, като акцентът е поставен върху примерите за добри практики от Германия.
- Третата глава описва резултатите от теренни изследвания от 4 страни партньори: Австрия, България, Гърция и Румъния, базирани на интервюта и въпросници, попълнени от ученици

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

и учители. Това е комбиниран подход, който улеснява задълбочен анализ на националния контекст и пряк поглед върху социалната реалност.

- Четвъртата глава представя транснационален анализ и общи ситуации, идентифицирани в 4-те страни - Австрия, България, Гърция и Румъния.
- Петата глава описва заключенията и представя препоръките и приоритетните области за проектиране на инструмента за оценка TeSTED .

Общи данни

Този доклад обобщава Дейност 2.1, разработена в WP2: Провеждане на базово проучване за ранно откриване на отпадане от училище, главно за ученици със социално-икономически затруднения. Проучването се основава на количествени и качествени изследвания от страните партньори и теренни изследвания, базирани на интервюта и въпросници, попълнени от ученици и учители. Този комбиниран подход улеснява задълбочен анализ на националния контекст, който предоставя пряк поглед върху социалната реалност.

В продължение на няколко месеца партньорите от Австрия, България, Гърция и Румъния проведоха национално проучване, което включваше преглед на документи, въпросници и интервюта с целевите групи на проекта: служители в професионалните училища и ученици от центрове/училища за професионално образование и обучение.

Целите на изследването са определени, както следва:

- Да се анализира текущото положение на отпадналите от професионално образование ученици
- За събиране на ценни статистически и демографски данни
- Да се определят основните причини, поради които учениците отпадат
- Да се идентифицират ранните признаци при ученици със социално-икономически трудности
- Да се идентифицират често срещани модели
- Да се развие общо разбиране за нуждите на учениците, за да се предотврати отпадането им от училище

В този контекст целевата група се фокусира върху ученици в средни и висши професионални училища, които идват от различен социално-икономически произход, с различни нива на академична подготовка, кариерни стремежи и мотивация за учене. Много ученици на тези нива са в критични моменти на преход в своето образователно и професионално развитие, изправени пред решения относно по-нататъшно образование, обучение или навлизане в работната сила.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Чрез насочване към ученици в средните и висшите професионални училища за предотвратяване на риска от отпадане и прилагане на персонализирани стратегии за подкрепа, образователните институции могат да дадат възможност на тези ученици да преодолеят предизвикателствата, да останат ангажирани с обучението си и да постигнат успех в образованието и професионалната си кариера.

Целта на изследването беше фокусирана върху идентифициране на основните фактори, които водят до отпадане от училище от страна на някои ученици от целевата група в системата на професионалното образование и обучение, върху създаването на механизми за подкрепа на бъдещите ученици и подобряването на учебния им опит.

В общ план, данните, включени в този доклад, са:

Проучване на документи - Австрия, България, Германия, Гърция, Румъния					
Подадено изследване	Перспективата на учителя				
	Студентската гледна точка				
Държави	Австрия	България	Гърция	Румъния	Общо
Интервюта	5	6	5	6	22
Въпросници	12	17+16	16+11	22	94

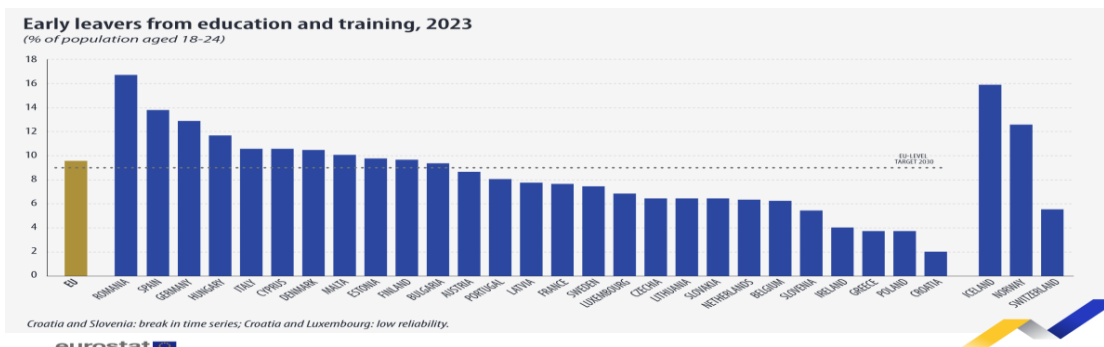
Констатациите от следващия доклад ще бъдат използвани за създаване на основния резултат от Работен пакет 2, който е разработването на **инструмент за оценка за ранно откриване на вероятни отпадания от обучението.**

Въпросникът за оценка може да бъде изключително полезен инструмент за учителите в усилията им за намаляване на отпадането на учениците. Чрез идентифициране на ученици с висок риск от отпадане и предоставяне на информация за специфични рискови фактори, въпросниците могат да помогнат на учителите да прилагат ефективни индивидуализирани и превантивни интервенции.

Навременност на данните

През 2023 г. 9,5% от 18-24-годишните в ЕС са завършили най-много прогимназиално образование и не са участвали в допълнително образование или обучение (преждевременно напускащи). Делът на преждевременно напускащите образованието и обучението в ЕС през 2023 г. варира от 2,0% в Хърватия до 16,6% в Румъния, според данни на Евростат.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Социално-икономическите характеристики са предсказващи фактори за преждевременното напускане на училище, тъй като са свързани с равните възможности в образованието. Ранното отпадане от училище е свързано с лошо здраве, бедност, социална маргинализация и безработица. Някои млади хора прекратяват образованието и обучението си твърде рано поради различни причини, като например несигурни социално-икономически условия, лични или семейни проблеми или обучителни трудности. Други важни елементи включват отношенията учител-ученик, училищната атмосфера и структурата на образователната система.

2. Резултати от проучване на документи

Феноменът на отпадане от училище в системата на професионалното образование и обучение (ПОО) изисква предлагането на валидни инструменти на учителите в ПОО. Внедряването на програми за ранна интервенция и системи за подкрепа в институциите за ПОО може да помогне за идентифицирането на учениците, изложени на риск от отпадане, и да им се предостави персонализирана помощ, менторство и консултации за задоволяване на техните нужди. Учителите в ПОО играят важна роля в предотвратяването на отпадането и осигуряването на успеха на учениците в професионалното образование. Следователно е от съществено значение да им се предоставят валидни инструменти и подкрепа за справяне с този проблем. Същевременно учителите в ПОО се нуждаят от специализирано обучение и непрекъснато професионално развитие, за да разбират по-добре нуждите на учениците в риск, да прилагат ефективни стратегии за преподаване и да предоставят подходяща подкрепа и насоки.

¹Преждеременно напуснали образованието и обучението през 2023 г.

<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Early-leavers-from-education-and-training-2023.png>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Проучването на „Евридика“ относно образователните и обучителни системи в Европа (2022 г.) анализира системите за професионално образование и обучение на 43 европейски държави, включително Германия, и установи, че Германия има един от най-ниските нива на преждевременно напускане на училище в областта на професионалното образование и обучение (под 6%).

В него бяха подчертани следните ключови елементи на системата за професионално образование и обучение в Германия, които допринасят за намаляване на отпадането от училище:

- Дуалната образователна система предоставя на учениците практически опит, релевантен на пазара на труда, повишавайки тяхната мотивация и удовлетвореност.
- Кариерното ориентиране се предлага на учениците от ранна възраст, като им помага да вземат информирани решения относно своите образователни и кариерни пътища.
- Финансова подкрепа е достъпна за студенти от семейства с ниски доходи, премахвайки финансовите бариери пред участието в образованието.²

2.1 Германия

Германия се счита за пример за добра практика в намаляването на преждевременното напускане на училище в областта на професионалното образование и обучение. Успехът на Германия се дължи на комбинация от фактори, включително системата на дуално образование, тясното сътрудничество с частния сектор, индивидуализираната подкрепа на учениците и съгласуваните образователни политики.

Германия се гордее с добре установена система за професионално образование и обучение (ПОО), която играе ключова роля в подготовката на работната сила. Тази двойна система съчетава обучение в класната стая с практическо обучение в компании.³ Една от уникалните ѝ силни страни е участието на социалните партньори, с ясно политическо ръководство и плавен преход от училище към работа. Германската система набляга на повишаването на квалификацията, с фокус върху професионални изпити за напреднали и програми на Fachschule, които свързват обучението с признаване на предишно обучение. Освен това, тя предлага пътища за завършилите ПОО за достъп до висше образование.

² Структурни показатели за мониторинг на образователните и обучителни системи в Европа, доклад на Eurydice, 2022 г.

[файл:///C:/Users/cursu/Downloads/structural%20indicators%20for%20monitoring%20education%20and-EC0522293ENN.pdf](file:///C:/Users/cursu/Downloads/structural%20indicators%20for%20monitoring%20education%20and-EC0522293ENN.pdf)

³ ЕЦДФОП

<https://www.cedefop.europa.eu/en/news/germany-vocational-orientation-young-people-times-social-upheaval>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Въпреки силните си страни, Германия е изправена пред предизвикателства, свързани с процента на отпадане от професионалното образование.⁴ Последните данни показват спад в привлекателността на горния курс на средното професионално образование, като все повече ученици избират програми за общо висше образование. Макар че дуалната система за професионално образование се радва на високи нива на заетост, задържането на учащите в програмите за професионално образование става все по-трудно.⁵ Демографските промени и привлекателността на академичното образование допринесоха за тази тенденция. Съществуват проблеми с несъответствието, като компаниите се затрудняват да намерят достатъчно чираци, докато потенциалните учащи остават неизползвани, особено сред мигрантите и бежанците.

Германия е приела различни стратегии и инициативи за справяне с тези предизвикателства.⁶ Изменението на Закона за професионалното обучение от 2020 г. има за цел да насърчи висшето професионално образование, като подчертава еквивалентността на академичното образование. То също така предоставя на служителите правото на достъп до продължаващо финансиране за професионално образование и обучение (CVET), особено когато структурните промени засягат кариерата им. Освен това схеми за финансиране като InnoVET подкрепят висококачествено сътрудничество между местата за обучение и трансфера на знания в корпоративните практики.⁷

Насърчаването на обучението за професии, свързани с грижи и медицински сестри, е друг приоритет, с мерки като разширяване на квалификациите и въвеждане на възнаграждение за стажантите в здравните заведения.⁸ Инициативата VET 4.0 изследва въздействието на цифровизацията върху квалификациите и компетенциите, подготвяйки системата за професионално образование и обучение за дигитален и екологичен преход.

Поуките, извлечени от германската система за професионално образование и обучение (ПОО), предлагат ценна информация за държавите, които се стремят да подобрят собствените си програми за образование и развитие на работната сила.

- **Интеграция на социалните партньори:** Успехът на Германия в областта на професионалното образование и обучение (ПОО) е тясно свързан с интеграцията на социалните партньори,

⁴Кроц М., Дойчер В., Отпадане от професионално образование и обучение

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8762988/>

⁵CEDEFOP, Професионално образование и обучение в Германия

https://www.cedefop.europa.eu/files/4184_en.pdf

⁶Перспективи за професионално образование в Съединените щати: Поуки от Германия

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED574618.pdf>

⁷ОИСР, „Умения отвъд училищата: Преглед на Германия“

<https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/ASkillsbeyondSchoolReviewofGermany.pdf>

⁸BIBB, Професионално образование и обучение 4.0 <https://www.bibb.de/en/25228.php>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

включително работодателите и синдикатите, в проектирането и прилагането на ПОО. Това гарантира, че програмите за ПОО са съобразени с нуждите на пазара на труда, което води до квалифицирана работна сила, отговаряща на изискванията на индустрията.

- **Гъвкавост на двойната система:** Гъвкавостта на двойната система за професионално образование и обучение в Германия позволява на учащите се да комбинират обучението в класната стая с практически трудов опит. Тази адаптивност помага на хората да правят информиран избор на кариера, насърчава чувството за отговорност и им дава възможност да развият ценни умения.
- **Насърчаване на високи постижения в професионалното образование и обучение:** Фокусът на Германия върху насърчаването на високи постижения в професионалното образование и обучение чрез инициативи като InnoVET и VET 4.0 насърчава иновациите, трансфера на знания и осигуряването на качество в професионалното образование.
- **Справяне с неравенството:** Усилията на Германия да подкрепи групи в неравностойно положение, като мигранти и бежанци, при достъпа до програми за професионално образование и обучение служат като урок за справяне с неравенството.

За да се справи ефективно с процента на отпадане от училище, Германия трябва да насърчи прехода от професионално образование след средно образование към висше академично образование, като улесни механизмите за трансфер на кредити.⁹ По-добрата информация за подготвителните курсове за професионални изпити, заедно със саморегулирането в индустрията, е от съществено значение за подкрепа на избора на студентите. Следва да се проучат ясни стандарти за всички изпити, за да се гарантира качество.

За да се поддържат актуални уменията на работната сила във Fachschulen, е жизненоважно да се осигури гъвкавост при наемането на учители на непълен работен ден от индустрията и да се насърчават учителите на пълен работен ден да придобият опит в индустрията.

Модернизирането и адаптирането на професионалното образование и обучение към цифровите и екологичните преходи остава приоритет, както и предоставянето на насоки и подкрепа за преодоляване на разликата между учащите и местата за обучение.

Заклученията, направени от дискусиите между партньорите, се фокусираха върху примерите за добри практики, установени в Германия, и по-специално върху инструментите за оценка, използвани в консултантските програми в Германия: тестове, които измерват когнитивните

⁹ Бекман, Янина и Вихт, Александра и Зимбаб, Матиас. (2021). Компромиси в кариерата и отпадане от професионално образование и обучение в Германия
https://www.researchgate.net/publication/351442555_Career_Compromises_and_Dropout_from_Vocational_Education_and_Training_in_Germany

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

способности или личностните черти, тестове за интереси и въпросници за риска при отпадане от училище, които оценяват рисковите фактори за отпадане от училище:

- ✚ **Младеш Stärken** - федерално финансирана програма, която предоставя подкрепа на ученици, изложени на риск от отпадане от 8 до 13 клас, използва индивидуализирани инструменти за оценяване, за да идентифицира специфичните нужди на всеки ученик и предоставя на учениците индивидуално и групово консултиране, както и академична, кариерна и социална подкрепа.
- ✚ **„Kein Abschluss ohne Anschluss“ (KAOA)** – национална програма, която предоставя подкрепа на ученици, изложени на риск от отпадане от училище, от 7 до 10 клас и използва разнообразни инструменти за оценка, включително тестове за интелигентност, тестове за личността и въпросници за нагласи.

Двойната образователна система на Германия, ранното и индивидуализирано кариерно ориентиране и финансовата подкрепа за учениците изглеждат ключови фактори, допринасящи за ниския процент на отпадане от училище в страната.

2.2. Австрия

Според доклад на австрийското федерално министерство на образованието, науката и изследванията ¹⁰, процентът на отпадане от училище в Австрия е по-висок от средния за Европейския съюз. Данните от доклада показват, че през учебната 2019/20 година 8,6% от учениците в Австрия са напуснали училище, без да завършат. Най-високите нива на отпадане са установени в професионалните училища, където процентът е 15,6%. За разлика от това, процентът на отпадане от средните училища е по-нисък - 3,9%.

Оттогава ситуацията се е подобрила в някои отношения, например, според доклад на Евростат ¹¹, процентът на преждевременно напускащите училище в Австрия е бил 7,9% през 2020 г., което е малко по-високо от средното за ЕС от 6,3%. Процентът на преждевременно напускащите училище е най-висок сред момчетата, учениците с мигрантски произход и учениците от по-нисък социално-икономически произход.

¹⁰Уебсайт на Австрийското федерално министерство на образованието, науката и изследванията, вижте <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/bef/schulabbruch.html>

¹¹ Преждевременно напуснали образованието и обучението, 2024 г. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Няколко фактора допринасят за високия процент на отпадане от училище в Австрия.¹² Те включват липса на подкрепа от училищата и семействата, социално-икономически фактори и дискриминация, основана на пол, раса, културен произход и религия. Освен това, учениците, които изпитват академични затруднения или се чувстват откъснати от училищната си общност, също са изложени на риск от отпадане от училище.

За да се справи с проблема с отпадането от училище в Австрия, правителството предприе различни мерки, включително програми за наставничество/¹³ консултиране и психологическа подкрепа в училищата¹⁴, програми за професионално обучение и инициативи за подобряване на цялостното качество на образованието. Необходимо е обаче да се направи повече, за да се гарантира, че учениците от различен произход имат равен достъп до образование и ресурсите, от които се нуждаят, за да успеят.

Причините за отпадане от училище в Австрия са разнообразни според официални източници и могат да включват лични и семейни проблеми, финансови проблеми, академични трудности, липса на мотивация и неадекватни системи за подкрепа. Проблемът с отпадането от училище е особено разпространен сред младите хора от социално слаби среди, мигрантските общности и тези с обучителни затруднения.¹⁵

2.3. България

Един на всеки десет млади хора на възраст между 18 и 24 години е отпаднал преждевременно от образователната система. Това показват данни на Националния статистически институт (НСИ) за работната сила в България през 2022 г. Младите хора на възраст между 15 и 29 години, които не учат и не работят през 2022 г., са били 15,1% от общия дял на безработните лица¹⁶.

В свят, където технологиите се развиват бързо, нуждата от качествено образование за младежите е остра. Отпадането от училищния процес е сериозна предпоставка за попадане в порочния кръг на бедността поради липса на образование и липса на образовани хора поради бедност. В годишния доклад „Тетрадка“, издаден от Националната мрежа за децата, се посочва, че „ученик, който

¹²Преждевременно напускане на училище – Отпадане от училище в Австрия, 2016 г. <https://journal.ph-noe.ac.at/index.php/resource/article/download/283/338/1266>

¹³Психосоциално консултиране в и за училища, 2015 <https://www.schulpsychologie.at/15>

¹⁴Jugendcoaching, Bundesministerium Themen : <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/beratung/psus/jugendcoaching.html>

¹⁵Perchinunno, P., Bilancia, M., & Vitale, D. (2021). Статистически анализ на факторите, влияещи върху отпадането от висше образование. Social Indicators Research, 156, 341-362.

¹⁶<https://www.nsi.bg/bg/content/4013-лица-извън-работната-сила-национално-ниво-статистически-райони-области>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

отпада, има нарушени отношения с училището или училищната общност“. ¹⁷Отказът или невъзможността на детето да посещава училище често се корени в нарушени отношения с училищната среда – тези младежи не успяват да изградят здравословни отношения с учителите и връстниците си.

Преди година отново беше повдигната темата за евро-сирачите - деца, чиито родители работят в чужбина и които са оставени на грижите на роднини и приятели. „Транснационално семейство“ е понятието в научната литература, което описва семейство, чиито членове живеят в различни държави, но поддържат връзки помежду си, независимо от пространственото разстояние. Няма официална статистика за това колко български семейства са „транснационални“. Но като се има предвид фактът, че между 1,5 и 2 милиона българи живеят постоянно извън страната, процентът вероятно е значителен. Най-голямо безпокойство буди ситуацията в селата на Източните Родопи, Северозападния район и Северния централен район, където процентът на децата, оставени в България на грижите на роднини и приятели, надхвърля 60%, според проучване от 2019 г. ¹⁸Според него типичният профил на тези семейства включва българи от по-малки населени места, обикновено със средно образование, на възраст между 25-35 години, които имат 1 или 2 деца, най-често оставени на баба и дядо си. В сравнение със социализацията на децата в традиционно семейство, социализацията в транснационалното често е проблематична и е свързана с много рискове: поведенчески, ценностни, здравни, емоционални и др. Дори цялата загриженост и всеотдайност на роднините не могат да компенсират напълно отсъствието на баща и майка. Въпреки че в повечето случаи тези деца са добре осигурени материално, благодарение на средствата, изпращани от родителите им, те се сблъскват с редица проблеми, както от правен и административен характер - при осигуряване на представителство, достъп до здравни грижи, образование, така и в психологически и емоционален план. При тези деца съществува повишен риск от агресивност, отдръпване, влошаване на успеха и отпадане от училище, злоупотреба с алкохол и психоактивни вещества, извършване на незаконни действия и др.

Дистанционното образование увеличава риска децата да отпаднат преждевременно от образователната система. Без жив контакт с учителите, учениците от уязвими групи не само губят мотивация и ангажираност и изостават с учебния материал, но и спират да учат и общуват. Поради тези причини те са изложени на риск да не се върнат в училище. Според Министерството на образованието и културата, през 2021 г. броят на учениците, изложени на риск от отпадане от образователната система в България, е около 180 000 или 25% ¹⁹. Ако от 2018 г. до 2020 г. средният

¹⁷ https://nmd.bg/wp-content/uploads/2013/08/Belejnijk2022_web_low_res_compressed-1.pdf

¹⁸ Попова, А., „Дефицити в социализацията на деца от семейства на родители, работещи в чужбина. Докторска дисертация“. 2019, София: ИФН, БАН

¹⁹ <https://web.mon.bg/bg/100669>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

процент на децата, обхванати от образователната система, се увеличава с около 0,4 процентни пункта годишно, то през 2021 г. той остава непроменен - средно 5% от децата между 5 и 16 години не са в обхваната възраст. Процентът на децата, обхванати от образование, е най-висок в областите Шумен, Сливен и Хасково²⁰.

Според Ситуационния анализ и препоръки за основни насоки за професионално образование и обучение и учене през целия живот в България в рамките на подготовката на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“²¹, ключово предизвикателство за професионалното образование и обучение (ПОО) остава ниският процент на задържане на учениците. Резултатите на ПОО по този показател, които са значително по-ниски от тези на общото образование, продължават да се влошават, поради което необходимостта от специално внимание към подобряване на процентите на задържане и завършване в системата на ПОО е от решаващо значение. В ПОО процентът на отпадане е двойно по-висок от наблюдавания в средното общо образование, докато процентът на завършване е много по-нисък, отколкото в общото образование. Това означава, че процентът на задържане в системата на ПОО и нейната вътрешна ефективност са значително по-ниски, отколкото в общото образование. От 2010 г. насам около 9% от учениците, записани в ПОО през дадена година, не са се записали отново през следващата година. През 2022 г. близо 63% от всички отпаднали са от училища, разположени в малки градове или села. Процентът на отпадане през целия цикъл на програмите за ПОО е над 21%, което е много по-високо, отколкото в общото образование, където процентът на отпадане е 8,5%. Това означава, че един на всеки петима ученици, записали се в началото на гимназиалния курс по професионално образование и обучение (ПОО/ОТ), не е останал в училище до края на програмата. От учениците в ПОО, достигнали 12-ти клас, само трима от четирима (75,5%) завършват средно образование (2021 г.). В общото образование процентът на завършване е с почти 20 процентни пункта по-висок, като е 94,7%. През последните години както процентът на отпадане, така и процентът на завършване в ПОО са се влошили драстично, докато в общото образование тези проценти са се подобрили. Между 2012 г. и 2022 г. делът на учениците в ПОО, които са отпаднали, се е увеличил със 74%. През същия период процентът на отпадане от общото образование е намалял с 28 процентни пункта. Резултатът е много съществена разлика между процентите на отпадане от общото образование и ПОО, докато през 2012 г. тази разлика все още е била под 2 процентни пункта. Процентът на завършване на средно образование в професионалните училища също е отбелязал значително влошаване през периода - от 82,8% през 2012 г. до 75,5% през 2022 г. В същото време процентът на завършване в общообразователните училища се е увеличил от 93,0% на 94,7%. В резултат на това разликата в процентите на завършване между професионалното образование и общообразователните училища

²⁰ <https://web.mon.bg/bg/news/4268>

²¹ https://www.eufunds.bg/sites/default/files/uploads/opseig/docs/2021-08/BG_VET_LLL_юни_22.pdf

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

се е удвоила от (вече високи) 10,2 процентни пункта на 20,2 процентни пункта. Резултатите от националните изпити за външно оценяване, както и резултатите от Програмата за международно оценяване на учениците (PISA), показват по-висока концентрация на ученици с ниски академични резултати в професионалните училища, отколкото в масовите училища. В същото време се очаква учениците в професионалните училища да учат по-обширни учебни програми, тъй като професионалното образование в България обхваща учебните програми както на професионалното образование, така и на професионалното образование. Комбинацията от сложни учебни програми и ниски постижения може в крайна сметка да доведе до обезкуражаване и загуба на мотивация от страна на учениците и да увеличи риска от отпадане.

Министерството на образованието, съгласно Закона за предучилищното и училищното образование, Стратегията за образователната работа в педагогическите институции, Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства и Стратегията за намаляване на дела на преждевременно напускащите образователната система, проучва причините за преждевременно напускане на професионалното и общото образование.

Сред най-често срещаните възможни причини за отпадане на някои студенти са следните:

- **Икономически:** безработица, ниски доходи, намален жизнен стандарт, миграция на семейства;
- **Социални:** родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти, кризи в семейството:
 - негативно въздействие на домашната среда - функционална неграмотност; непълни семейства, домашно насилие;
 - деца и ученици в риск - със склонности към извършване на противообществени прояви, налагане на строги наказания от страна на родителите;
 - влияние на рискови неформални групи или приятелската среда.
- **Образователни причини:** трудности при усвояване на учебното съдържание, метод на оценяване, създадени/усвоени навици или липсата им, негативно отношение на участниците в учебния процес, липса на мотивация, голям брой отсъствия, лоша дисциплина, агресия в училище, ниски образователни резултати, взаимоотношения в училище, неподходящ избор на училище или профил. Тук трябва да включим и трудностите при изучаването на български език и развитието на пълноценни комуникативни умения у деца от чуждестранен произход.
- **Институционални причини:** недостатъчно координиран подход между различните служби и специалисти на национално, местно, регионално и училищно ниво.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- **Причини, свързани със здравословното състояние:** рисковете от преждевременно напускане на ученици със СОП са свързани с недостатъчна подготовка на училищата за тяхното включване.

2.4. Гърция

Професионалното образование в Гърция играе ключова роля в подготовката на учениците за широк спектър от кариерни възможности и задоволяване на нуждите на пазара на труда в страната. Гръцката система за професионално образование и обучение (ПОО) съчетава както теоретични знания, така и практически умения, предлагайки разнообразни пътища за учениците да придобият специфични за индустрията експертни познания.

Системата за професионално образование и обучение (ПОО) в Гърция се характеризира с всеобхватна и гъвкава структура, която позволява на учениците да избират от разнообразни професионални пътища. Тези пътища често водят до признати квалификации и сертификати, които са високо ценени от работодателите. Професионалното образование се предлага на различни нива, вариращи от гимназиално до висше образование, което позволява на учениците да влязат директно на пазара на труда или да преминат към по-високи нива на образование, ако желаят.

Една от основните цели на професионалното образование в Гърция е да намали несъответствието между уменията, които учениците придобиват, и изискванията на пазара на труда. Правителството и образователните институции си сътрудничат тясно с индустриите и работодателите, за да разработят учебни програми, които отговарят на променящите се нужди на различните сектори. По този начин професионалното образование се стреми да предостави на учениците знанията и компетенциите, необходими за преодоляване на недостига на умения и допринасяне за икономическия растеж на страната.

Освен това, гръцката система за професионално образование и обучение набляга на възможностите за обучение на работното място, като например чиракуване и стажове, които позволяват на студентите да придобият практически опит в реална работна среда. Този практически опит предоставя ценна информация за реалната работна среда и насърчава важни меки умения, като работа в екип, комуникация и решаване на проблеми, допълвайки техническите компетенции, придобити в класната стая.

През последните години възприятието за професионалното образование в Гърция постепенно се измества към по-положителни нагласи. Тъй като страната е изправена пред икономически

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

предизвикателства, нараства признанието за значението на професионалното обучение за култивирането на квалифицирана и адаптивна работна сила. Акцентирането върху професионалното образование като жизнеспособен кариерен път стана от съществено значение за борбата с младежката безработица и за ефективното посрещане на нуждите на пазара на труда.

За да осигури непрекъснатото усъвършенстване и ефективност на професионалното образование, гръцкото правителство инвестира в образователна инфраструктура, ресурси и обучение на учители. Освен това, то насърчава по-голямо сътрудничество между професионалните училища и бизнеса, като поощрява по-силни връзки между образованието и света на труда.

Професионалното образование в Гърция е динамична и разнообразна система, която предоставя на учениците ценни умения и квалификации за успешна интеграция на пазара на труда. С фокус върху обучението на работното място, сътрудничеството с индустриите и усилията за промяна на възприятията, професионалното образование има потенциала да допринесе значително за икономическото развитие на Гърция, като се справи с недостига на умения и овласти работната сила за предизвикателствата на бъдещето.

Освен това, Гърция отбеляза огромно подобрение по отношение на проблема с отпадането от образование сред младите хора. През последните 20 години се наблюдава изместване към висше образование. Тази промяна е напълно отразена в данните за отпадането от училище, както се е развило през последните години в Гърция, където процентът на отпадане от училище е спаднал от 14% на 4% за 15 години.

Въпреки това, процентът на отпадане от професионалното образование е дългогодишен проблем в много страни, включително Гърция. Професионалното образование играе ключова роля в предоставянето на практическите умения и знания на учениците, необходими за успешно навлизане на пазара на труда. Няколко предизвикателства обаче са допринесли за по-високите нива на отпадане от професионалното образование, което се отразява на цялостната ефективност на системата:

- **Ограничено възприятие за професионалното образование:** В исторически план професионалното образование в Гърция е било подценявано в сравнение с академичното образование. Съществува културно пристрастие към висшето образование, което кара много студенти да избират академични направления пред професионалните. Това възприятие може да допринесе за по-високите нива на отпадане от професионалното образование.
- **Икономически фактори:** Гърция се сблъска с икономическа криза, която започна през 2008 г. и имаше значителни последици за образователната система. Финансовите затруднения могат да принудят учениците да напуснат училище, за да издържат финансово семействата си.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- **Липса на инвестиции:** Професионалното образование може да страда от липса на инвестиции в инфраструктура, оборудване и програми за обучение. Това може да повлияе на качеството на образованието и да обезкуражи учениците да продължат обучението си.
- **Несъответствие с нуждите на пазара на труда:** Учебните програми и програмите в професионалното образование може да не съответстват добре на нуждите на пазара на труда. Това може да доведе до липса на мотивация сред учениците, които може да възприемат ограничени възможности за работа след завършване на образованието си.
- **Несъответствие между уменията, придобити чрез професионално обучение:** Един от съществените проблеми, допринасящи за процента на отпадане от професионалното образование, е несъответствието между уменията, придобити чрез професионално обучение, и изискванията на пазара на труда. Ако системата на професионалното образование не успее да отговори на променящите се нужди на индустриите и бизнеса, учениците могат да възприемат ограничени перспективи за работа, което води до повишен процент на отпадане от професионалното образование.
- **Културни възприятия:** В Гърция, както и в някои други общества, традиционно се предпочита академичното образование пред професионалните пътища. Това културно предубеждение може да доведе до стигматизация на професионалното образование, което прави учениците по-склонни да се откажат от него в преследване на по-високи академични степени, дори ако тези степени не съответстват на техните интереси или способности.
- **Липса на информация и насоки:** Недостатъчният достъп до кариерно ориентиране и консултиране в училищата може да доведе до неинформирани решения относно професионалните пътища. Без подходяща информация за потенциалните ползи и възможности за кариера след завършване на професионалното образование, учениците могат да изберат да се откажат от него или да изберат алтернативни пътища.
- **Възприятие за социален статус:** Професионалното образование често се свързва с по-нисък социален статус в сравнение с академичното образование. Това възприятие може да повлияе на самочувствието на учениците и да повлияе на решението им да останат или да напуснат професионалното образование.
- **Икономически условия:** Гърция е изправена пред икономически предизвикателства, особено по време на финансовата криза, която започна през 2008 г. Високите нива на безработица и икономическата нестабилност могат да обезкуражат учениците да се стремят към професионално образование, тъй като те се опасяват, че инвестицията в професионално обучение може да не се изплати под формата на стабилна и удовлетворяваща заетост.
- **Преход към висше образование:** Някои студенти могат да напуснат професионалното образование, за да продължат висшето си образование, вярвайки, че академичните степени предлагат по-добри кариерни перспективи и социален статус.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Справянето с проблема с процента на отпадане от професионалното образование е от решаващо значение за Гърция, за да подобри уменията и пригодността си за заетост на работната си сила. За да направят това ефективно, политиците и заинтересованите страни трябва да работят за преодоляване на разликата между професионалното образование и пазара на труда. Това включва повишаване на значимостта на професионалните програми, популяризиране на стойността и престижа на професионалното образование, предоставяне на по-добро кариерно ориентиране и създаване на по-силни партньорства между образователните институции и работодателите.

2.5. Румъния

Отпадането от училище е реалност на образователната система, пораждаща безработица, икономически проблеми, бедност и здравословни проблеми. Причините, които карат младите хора да отпаднат от училище, са както икономически, така и социални, но включват и трудности в обучението, атмосферата в училищата, отношенията между учители и ученици или организацията и функционирането на образователната система.

В Румъния процентът на младите хора, които не посещават никаква друга форма на образование или обучение, е належащ проблем, като около 15% от младите хора на възраст между 18 и 24 години имат не повече от 8 класа, според данни на Евростат за 2021 г. Процентът на отпадане от училище в Румъния е два пъти по-висок от средния за Европа, на ниво 15,3%, в сравнение със средния за ЕС от 9,7%.²²

Смущенията, причинени от пандемията от COVID-19, продължават да се отразяват на системата за професионално образование и обучение, въпреки че се прилагат мерки за трансформиране на професионалните училища в институции, фокусирани повече върху дуалното образование, за да станат по-привлекателни. Броят на учениците в професионалното образование е сравнително висок (56,6% през 2020 г., над средното за ЕС от 48,7%) и се дължи на реорганизацията на 3-годишното професионално образование от учебната 2014/2015 година, контекст, който доведе до постоянно увеличение на процента на участие на учениците от година на година.²³

През учебната 2020/2021 година процентът на отпадащите ученици леко намален в професионалното образование, като повечето отпадащи са от технологичната област и по-малко от професионалната. С реорганизацията на професионалното образование през 2014/2015 г.

²² Данни от доклада на Европейската комисия „Монитор на образованието и обучението 2022“

<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/ro/country-reports/romania.html>

²³ Годишни доклади за състоянието на предуниверситетското образование, Министерство на образованието в Румъния <https://edu.ro/rapoarte-publice-periodice>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

процентът на отпадащите ученици намаля значително до 2,3% в края на 2020/2021 г. Наблюдава се по-висок процент на отпадащи ученици при женското население в сравнение с мъжкото. В същото време броят на повтарящите се ученици се увеличи значително в контекста, в който в периода след пандемията беше върната класическата система за оценяване.²⁴

В окръг Яш има 24 технологични гимназии и технически колежи в училищната мрежа, от които 4 са в селски райони и 20 професионални училища в селски и градски райони. Сравнявайки статистическите данни от последните три учебни години за окръг Яш, процентът на незаписаните ученици е бил 0,72% от общия брой ученици през 2022 г., докато през 2021 г. е бил 0,70%, а през 2020 г. е бил 0,72% (695 незаписани ученици през учебната 2021-2022 година, 700 ученици през 2020-2021 г. и 715 ученици през 2019-2020 г.).²⁵

Отбелязва се, че броят на учениците в селските райони, отпаднали от училище, се е увеличил от 290 ученици през учебната 2019-2020 година до 400 ученици през учебната 2020-2021 година. Броят на учениците в селските райони, отпаднали от училище, е по-висок, отколкото в градските райони (400 ученици в селските райони са отпаднали от училище в сравнение със 160 ученици в градските райони).

Основните причини за отпадане са:

- ученици от семейства с родители, заминали за чужбина;
- ученици от ромски семейства, независимо дали са регистрирани или не;
- лошото материално положение на семействата, от които произхождат учениците;
- Недостатъчни мерки от страна на училищното ръководство за привличане и задържане на ученици в класовете и за контролиране на явлението отпадане от училище.

²⁴ Доклад за състоянието на предуниверситетското образование 2021-2022

https://www.edu.ro/sites/default/files/ fi%C8%99iere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea_invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf

²⁵ Състоянието на предуниверситетското образование в окръг Яш, учебна 2021-2022 година

<http://www.isjiasi.ro/index.php/informatii-de-interes-public/buletinul-informativ-legea-544-2001/2675-starea-invatamantului-preuniversitar-icsean-an-scolar-2021-2022>)

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

3. Резултати от теренни изследвания

3.1. Австрия

център за стажантство , ipcenter проведе вътрешно проучване със своите обучители и доброволци-студенти, за да получи представа за причините, поради които учениците може да отпаднат, и да разбере какви механизми могат да се използват за предотвратяване на този проблем. Общо 12 обучители и студенти (на възраст между 17 и 21 години) получиха въпросник съответно от 15 и 14 въпроса, за да се даде представа за проблема. Въпросите бяха формулирани с помощта на вътрешен експерт, така че да се избегнат предубедени отговори. Освен това, целите на проекта, както и целите на проучването, бяха споделени вътрешно, така че въпросите да могат да бъдат формулирани съответно. По-долу са представени двете гледни точки, разбити на части:

Перспективата на обучители/учители

Следните отговори бяха събрани от обучители/учители и съветници, работещи директно с млади ученици. Фокусът беше върху персонал, който е работил по-дълъг период от години и/или има опит в социално-педагогическото консултиране. Според отговорите на учителите и обучителите, събрани от ipcenter, тяхното училище разполага с протокол/механизъм за подкрепа за предотвратяване на отпадането от училище. Не може да се установи обаче ясна закономерност за това кога учениците са склонни да отпаднат от училище (80% от отговорите водят до това заключение). Факторите, които според учителите допринасят за отпадането от училище, са липсата на подкрепа от училището (60% от отговорите), погрешните очаквания от курса (60% от учителите изглежда мислят така) и липсата на кариерни перспективи за учениците (50%). Интересното е, че учителите не смятат, че полът играе роля в процента на отпадане от училище. За да се предотврати отпадането, учителите предложиха прилагането на консултантски програми, които да помогнат на учениците да преодолеят лични проблеми, които биха могли да им попречат да посещават училище. Над 60% от учителите биха подкрепили подобни инициативи.

Студентските перспективи

Целта беше да се разговаря със студенти, които са поне във втория семестър и/или малко по-напреднали в образованието си. Полът и фокусът на обучението им не играха роля при провеждането на тези въпросници. 70% от участвалите студенти познават някой, който е отпаднал поради различни причини. От отговорите на студентите, те смятат, че факторите, допринасящи за отпадането от училище, са липсата на семейна подкрепа (50%), следвана от силно съгласие при споменаването на липса на мотивация на студентите и дискриминация, основана на раса, културен произход и религия. Допълнителни фактори, влияещи върху отпадането, са: страх/тревожност и физически проблеми, с които се сблъскват студентите. По отношение на механизмите за финансиране от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

предотвратяване на отпадането, студентите споменаха кариерното ориентиране като полезен инструмент. Студентите също така препоръчаха консултантски програми, които да помогнат на студентите да преодолеят лични проблеми, които биха могли да възпрепятстват участието им в час. Приблизително 70% от студентите са запознати с подобни услуги, предоставяни от института, и ги използват редовно. 50% от студентите биха искали да имат повече средства за подкрепа, когато се сблъскат със социално-икономически проблеми.

От отговорите на учители и ученици изглежда, че няма един-единствен фактор, който да води до отпадане от училище. По-скоро има различни фактори, които могат да допринесат за решението на ученика да напусне училище преждевременно. Следователно, многостранен подход за превенция на отпадането е от съществено значение, включително консултативни програми, кариерно ориентиране и семейна подкрепа. Като се справим с тези проблеми, можем да се надяваме да намалим броя на отпадащите и да предоставим на учениците ресурсите и подкрепата, от които се нуждаят, за да успеят.

Освен това, ipcenter разгледа собствените си данни, разбира се, квотата за регистрация и отпадане на участниците.

По-долу е представена разбивка на данните по години:

TN:i < 25 години Записи	Общо	2020 г.	2021 г.	2022 г.
	<u>5307</u>	<u>1759 г.</u>	<u>1770 г.</u>	<u>1778 г.</u>
TN:i < 25 години Отпаднали от училище	Общо	2020 г.	2021 г.	2022 г.
Приключи преждевременно поради започване на работа (положително)	726	197	277	236

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEFP. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEFP могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Прекратяване на курса (отпадане)	<u>1793 г.</u>	<u>443</u>	<u>666</u>	<u>644</u>
Брой завърнали се	Общо	2020 г.	2021 г.	2022 г.
	129	19	33	71

Наличните данни са взети от последните три години (от 2020 до 2022 г.) и показват различни промени в броя на лицата, започващи курс, както и на лицата, които са се отказали от курса и са се върнали, за да го завършат.

Някои фактори, които може да са повлияли на увеличаването на броя на записаните и завършващите курсове хора, следователно и на намаляването на процента на отпадане от обучението през 2021-2022 г., включват пандемията. Всички са имали много повече време на разположение. Хората са напуснали работата си или са били съкратени и са се нуждаели от по-сигурен кариерен път. Например, австрийската гастрономическа индустрия е пострадала силно и е трябвало да съкрати голям брой хора. В замяна някои хора започват да търсят по-сигурни възможности по отношение на работа/кариера и започват допълнително образование ²⁶.

Освен това, хората са имали време да мислят и планират през тези години, особено след като карантината в Австрия е била по-дълга в сравнение с други страни. Младите хора търсят образователни възможности, тъй като става ясно, че животът месец за месец не е устойчив. Последен фактор, който може да е довел до това хората да търсят образование и да останат/се върнат към него, може да е било покачването на разходите за живот, тъй като то е тласнало хората да търсят възможности за повишаване на квалификацията, за да увеличат потенциала си за доходи.

В обобщение, данните от последните три години показват някои промени в броя на хората, които започват, отпадат или се връщат, за да завършат обучението си. Пандемията изигра важна роля в тези промени, тъй като хората търсеха по-безопасни кариерни пътища и имаха повече време за мислене и планиране по време на престой. Освен това, нарастващите разходи за живот подтикнаха хората да продължат образованието си и да увеличат потенциала си за доходи. Тези открития показват, че пандемията е оказала и може да продължи да оказва дълбоко въздействие върху

²⁶Поледна, С., Ровенская, Е., Креспо Куаресма, Й., Каниовски, С. и Миес, М. (2020). Възстановяването на австрийската икономика след кризата с COVID-19 може да отнеме до три години.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

кариерните стремежи и образователните избори на хората, както и върху възможностите за отпадане от подобни инициативи.

3.2. България

В рамките на проучването, проведено в рамките на проекта TeSTED , екипът на DAYANA-X Ltd. се свързва със следните групи респонденти:

- **Собствен организационен персонал**
 - Администратори на курсове за професионално образование и обучение
 - Преподаватели в областта на професионалното образование и обучение в различни области
- **Учители и ученици** от професионалните училища, както следва:
 - Професионална гимназия по транспорт – Стражица
 - Технически колеж – Сливен
 - Професионална гимназия по механоелектротехника и електроника – Бургас
 - Професионална гимназия по дървообработване – гр. ...
 - Професионална гимназия по земеделие и агротехника - Камен
- **Обучителите в центровете за професионално образование и обучение** са следните:
 - CATRO България – София
 - Успешен старт – Бургас

Целите на проучването бяха да се идентифицират важни фактори, които карат учениците в професионалните училища и центрове да прекратят обучението си, както и да се оформят мерки за подкрепа за предотвратяване на бъдещо отпадане от училище.

Данните са събрани чрез следните въпросници:

- Онлайн формуляри за анкети
- Въпросник за учители/обучители и персонал в областта на професионалното образование и обучение

Получени са 17 отговора.

Обобщеното мнение, изразено от респондентите, е следното:

- Профилът на респондентите беше почти еднакво представен от учители, обучители и административен персонал.
- Преподаваните предмети бяха доста различни, вариращи от информационни и комуникационни технологии до здравеопазване и земеделие
- Опитът беше над 4 години
- По-голямата част от анкетираните не виждат отпадането от училище като проблем в училищата си
- Същият брой респонденти са имали опит с отпадане от училище

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- Половината от анкетираниите смятат, че студентите отпадат през втория семестър
- Има области, където процентът на отпадащите студенти е по-голям
- Почти всички предложени причини за отпадане бяха с висок резултат
- Други възможни причини се разглеждат като такива с личен произход
- Повече от половината от анкетираниите смятат, че социалната уязвимост е причина за отпадане от училище
- почти същото съотношение смятат, че увреждането не е причина за отпадане от училище
- Повече от 88% от анкетираниите смятат, че сексът не е причина за отпадане от училище
- същото съотношение от тях потвърждава, че познават протокола за превенция в училище
- Повече от 58% от анкетираниите смятат, че консултантската работа може да е в полза на предотвратяване на отпадането от училище

Въпросник за настоящи студенти

- респондентите са били в различни образователни етапи и специалности
- 2/3 от тях заявяват, че знаят, че учениците са отпаднали
- същото съотношение от тях посочва, че отпадането от училище не е толкова често срещано в системата на професионалното образование и обучение
- също така, същото съотношение на анкетираниите казват, че социалната уязвимост е причина за отпадане от училище
- почти 2/3 от анкетираниите смятат, че увреждането може да е причина за отпадане от училище
- Повече от 55% казват, че сексът не е причина за отпадане от училище
- Повече от 88% от анкетираниите не знаят за програми за превенция в училищата си
- Повече от 66% от анкетираниите казват, че консултациите биха могли да играят важна роля в предотвратяването на отпадането от училище

Въпросник за отпаднали ученици

- Респондентите бяха с различна възраст, образование и специалности
- перспективите за работа бяха основната причина за избора на тяхната специалност
- Повече от 57% казват, че професионалното образование е бил техен избор
- почти 2/3 от анкетираниите посочват липсата на финанси като причина за отпадане от училище
- Едва около 28% от анкетираниите са заявили, че са търсили подкрепа, но тя не е била достатъчен
- същото съотношение показва, че са участвали в консултантска програма
- Повече от 71% смятат, че ефикасното консултиране би могло да играе положителна роля в предотвратяването на отпадането от училище
-

Освен това, събрахме данни чрез интервюта лице в лице:

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEFP. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEFP могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- **Учители и обучители**

Интервюирани са двама души.

Като основни фактори за отпадане от училище, те посочват лошата комуникация с учителя по даден предмет, неразбирането на учебния материал, социалната среда и приятелите. Зад отпадането на учениците стоят и икономически, социални, етнокултурни и здравословни фактори. Превенцията играе най-важна роля за минимизиране на случаите на отпадане. Навременната диагностика и разпознаването на признаците за опасност от отпадане от училище са гаранция за успешна реинтеграция на учениците. Необходимо е да се работи не само с ученика, но и със семейството му, за да се предотврати отпадането.

- **Родители на ученици, отпадащи от училище**

Интервюирани са двама души.

Те смятат, че признаците на отпадане се появяват достатъчно рано, за да може да се реагира. Интервенцията трябва да е адекватна - в смисъл на конкретния тип специалист и да е насочена към основата на проблема, а не към последствията. Може би по-навременните обяснения какво и защо се изучава биха били по-ефективни. Очакванията трябва да се обсъждат през определени времеви интервали, които съответстват на промененото разбиране за бъдещата професия и условията за нейното практикуване.

- **Персонал в областта на професионалното образование и обучение**

Интервюирани са двама души.

Анкетираните посочиха, че съществува реален риск от отпадане на ученици и е необходимо да се предприемат превантивни мерки за предотвратяване на отпадането. Такива мерки трябва да бъдат на възможно най-ранен етап. Образованието и обучението трябва да се изграждат върху основите на търсенето и реалността в съвременния живот.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

3.3. Гърция

Институтът за професионално обучение АКМИ е най-големият доставчик на професионално образование и обучение в Гърция и един от 7-те най-големи в Европа. Основан е през 1989 г. и днес е активен в 9 града в цяла Гърция (Атина, Пирея, Солун, Ираклион, Лариса, Родос, Халкида, Елинико, Александруполис), представлявайки почти 60% от общия сектор на професионалното образование и обучение в страната, предоставяйки висше образование от нива 3-5 по Европейската квалификационна рамка (ЕКР). Всяка година приблизително 18 000 активни студенти се записват да учат по една от 112-те специалности в повече от 380 лаборатории в 14 различни сектора, в рамките на повече от 37 500 м2 инфраструктура в цялата страна.

В този контекст, проучването беше проведено сред учащи се и обучители/персонал в професионалното образование и обучение. По-конкретно, 16 въпросника бяха попълнени от учащи се и 11 от обучители/персонал (4 обучители и 7 персонал). Проучването сред обучители/персонал се фокусира върху персонала, тъй като те са персоналят, който работи с отпаднали ученици, като по този начин влиза в по-директен контакт с отпадналите ученици. Освен това беше доста трудно да се осъществи контакт с отпадналите ученици или родителите им. Това се дължи на факта, че отпадналите ученици са се отказвали по причини, които са създавали социална стигма.

Резултати от въпросника сред учители/обучители и персонал в областта на професионалното образование и обучение

В резултат на проучването бяха попълнени 11 въпросника от обучители/персонал (4 обучители и 7 персонала). Тази част от проучването беше фокусирана върху персонала, тъй като те работят с отпаднали ученици, като по този начин осъществяват по-директен контакт с учащите, които са отпаднали. Таблицата по-долу показва данните, извлечени от въпросниците с най-честите отговори.

Q1	Трето тримесечие	Четвърто тримесечие	Q5	B6	B7	B10	Въпрос 11	B12	Въпрос 14	Въпрос 15

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- 4 маратонки - 7 служители	- 60% поне 4 години - 40% повече от 4 години	- 90% Не - 10% Да	- 70% Не - 30% Да	60% няма закономерност при отпадане на учениците	70% Не е задължително	100% Напълно съгласен - Съгласен/ а	90% Напълно съгласен - Съгласен /а	- 70% Не - 30% мъже	100% Да	Всеки вариант беше избран, но О. и Р. бяха избрани измежду мнозинството.
--------------------------------------	--	----------------------------------	----------------------------------	---	-----------------------------	---	---	------------------------------	------------	--

В допълнение към горните резултати, на въпрос 8, повечето отговори са фокусирани върху „Липса на финансови ресурси“ и „Липса на мотивация от страна на студентите“ (което е свързано с професионалната и финансова интеграция).

Резултати от въпросника сред настоящите студенти

16 въпросника бяха попълнени от учащи се, избрани на случаен принцип, за да се постигне възможно най-безпристрастен резултат. Таблицата по-долу показва данните, извлечени от въпросниците с най-честите отговори.

Q5	B6	B7	B8	Въпрос 9	B12	Въпрос 14
- 87,5% Не - 12,5% Да	- 87,5% Не - 12,5% Да	81,25% Напълно съгласен - Съгласен/а	75% Напълно съгласен - Съгласен/а	87,5% Не	100% Не съм наясно	Всеки вариант беше избран, но а. и в. бяха избрани от мнозинството.

В допълнение към горните резултати, на въпрос 10 повечето отговори се фокусираха върху „Липса на финансови ресурси“, „Недостатъчно време поради странични работи“ и „Студентите не виждат кариерни перспективи“.

Задълбочени интервюта с учители и персонал в областта на професионалното образование и обучение

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEFP. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEFP могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Дълбочинните интервюта бяха проведени от 4 служители на ПОО, в административната част на организацията, с 4 години опит. Опитът им със случаи на отпадане от обучение обаче беше сравнително ограничен. Интервюта бяха проведени чрез процес на кодиране в 3 етапа, за да се извлекат най-важните заключения от информацията на интервюираните. Таблицата по-долу представя основните заключения и наблюдения, извлечени от интервюта.

Резултати от проучвателните въпроси
<ul style="list-style-type: none">• Учениците се сблъскват с финансови затруднения и трябва да навлязат на пазара на труда по-рано, така че отпаднат от обучението си.• Учениците не са мотивирани и нямат солидно кариерно ориентиране, така че изоставят обучението си, за да се насочат към друга област на обучение или кариерен път.• Най-видимите признаци, че един учащ е на път да отпадне, са лошото представяне на изпити и др., както и отсъствията от занятия.• Също така се наблюдава закономерност, че колкото по-възрастен е учащият, толкова по-трудно е да се откаже от обучението си, защото това е по-осъзнато решение.• Най-често срещаните проактивни мерки за справяне с тях са актуализиране на напредъка и дискусии с учители и учащи, за да се обсъдят причините и, ако е възможно, начини за справяне с тях. Това не е често срещан случай.• Прилагане на системи за подкрепа за справяне с финансовите ограничения.• Разработване на мотивационни инициативи, с особен фокус върху професионалната и икономическа интеграция.• Установяване на механизми за постоянно наблюдение за ранно откриване на евентуално изоставяне.
Резултати от заключенията/препоръките
<ul style="list-style-type: none">• Финансовите затруднения и необходимостта от ранно навлизане на пазара на труда са важни фактори, които карат учащите се да изоставят обучението си.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- Липсата на мотивация и неадекватното кариерно ориентиране често подтикват учащите се да се откажат от обучението си, за да се насочи към алтернативни области или кариерни пътища.
- Видимите признаци за потенциално отпадане от училище включват лошо представяне на изпитите и често отсъствие от занятия.
- Финансовите бариери са ключово предизвикателство, което принуждава учащите се да решат рано да напуснат обучението си, за да работят.
- Проактивните мерки, включително актуализации на напредъка и разговори, са ефективни, но не се прилагат последователно.
- Забележителна тенденция показва, че по-възрастните учащи се отпадат по-рядко, което предполага по-обмислен процес на вземане на решения.
- Механизмите за подкрепа, насочени към справяне с финансовите бариери и мотивационните инициативи, с особен акцент върху професионалната и икономическа интеграция, са решаващ фактор за предотвратяване на отпадането от училище.
- Механизмите за непрекъснат мониторинг са важни за ранното откриване и интервенция за предотвратяване на отпадането от училище.

Обобщение

Резултатите от 11 въпросника за персонала и 16 въпросника за учащите откриха проблеми като финансови бариери и липса на мотивация като основни причини за отпадане от училище. Струва си да се отбележи, че по-възрастните учащи изглеждат по-малко склонни да отпаднат, което предполага по-обмислен процес на вземане на решения. Проактивни мерки, като например актуализации на напредъка и разговори, бяха идентифицирани, но не се прилагаха последователно. Липсата на осведоменост по определени проблеми сред настоящите учащи беше очевидна, което подчертава необходимостта от целенасочени мерки. Задълбочени интервюта с двама опитни членове на персонала подчертаха значението на финансовата помощ и ролята на механизмите за подкрепа и мотивационните инициативи за предотвратяване на отпадането от училище. Проучването заключава, че справянето с финансовите предизвикателства, предоставянето на солидно кариерно ориентиране и поддържането на механизми за текущ мониторинг са от решаващо значение за намаляване на отпадането на учениците от сектора на професионалното образование и обучение.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

3.4. Румъния

От гледна точка на Училищния инспекторат в Яш, местен орган, представляващ румънското Министерство на националното образование, училищните звена трябва да намерят жизнеспособни решения за намаляване на феномена на преждевременно напускане на училище и да провеждат постоянно и устойчиво консултативни дейности за учениците и техните родители в контекста на постпандемичната ситуация.

USLIP Iasi проведе аналитично проучване с пет професионални и технически училища от окръг Яш:

1. Колеж "Василе Адамачи" Яш
2. Технически колеж "Gheorghe Asachi" Яш
3. Икономическа гимназия "Николае Йорга", Пашкани
4. Технологична гимназия "Mihai Busuioc", Pascani
5. Професионално училище Stolniceni-Prajesku

Целта на изследването беше фокусирана върху идентифициране на основните фактори, които водят до отпадане от училище от страна на някои ученици в системата на професионалното образование и обучение, върху създаването на механизми за подкрепа на бъдещите ученици и върху подобряването на учебния им опит.

Данните и статистическите данни от тези училища бяха събрани и анализирани с подкрепата на училищния персонал и ръководството, чрез попълване на два въпросника и провеждане на интервюта с директори на училища, обучители в областта на професионалното образование и обучение, учители по технически предмети и обучители на учители:

1. Студентска анкета, *Справяне с отпадането от училище чрез систематичен скрининг на ученици*²⁷

12 Анкети бяха попълнени от ученици от 5-те училища

2. Въпросник за учители, *Справяне с отпадането от училище чрез систематичен скрининг на ученици*²⁸

10 Въпросниците бяха попълнени от служители по професионално образование и обучение от 5-те училища

²⁷ *Обобщение на въпросниците* <https://docs.google.com/forms/d/1dbuDRWtTwXrPI4bSa4BzapexrNJQZpXaR7jFddzmsSU/edit#responses>

²⁸ *Обобщение на въпросниците* https://docs.google.com/forms/d/1UcqAyhndduLKhELfNIGDDO4vzAnqB2yGsoV_roDldVs/edit#responses

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

3. Интервюта със служители в професионалното образование и обучение (6 интервюта с директори на училища, обучители и служители в професионалното образование и обучение)²⁹

От анализа на институционалните документи на 5-те училища става ясно, че проблемът с отпадането от училище е основно предизвикателство, като се имат предвид определени критерии, специфични за тази област: механизми за осигуряване на качеството на образователния процес, механизми за финансиране, адекватност на уменията на завършилите спрямо изискванията на пазара на труда, като всички тези елементи са свързани с липсата на достатъчни механизми от страна на училищата за контрол на отпадането от училище.³⁰

Отпадащите ученици идват от определени неравностойни среди, от семейства с един родител, с родители, живеещи в чужбина, или от определени социални и малцинствени групи. Факторите, които карат учениците да отпаднат, са тясно свързани и с контекста, в който учениците са започнали да се обучават в тези училища:

- компютъризирано преразпределение към тези училища поради ниски оценки в Националното оценяване (в края на 8-ми клас),
- липса на мотивация на учениците за специализациите, в които са били пренасочени,
- липса на кариерни перспективи за професионалните специализации, които изучават
- социално възприятие/публичен образ на професионалното образование
- лоша комуникация между семейството и училището

Малко ученици избират професионални училища от страст или вътрешна мотивация или заради предлаганите в тези институции специализации.³¹ Училищата, които предлагат атрактивни специализации, търсени от децата, нямат големи трудности в тази област, но повечето училища са изправени пред проблема с отпадането от училище, често срещано явление сред учениците в технологичното и професионалното образование. Учениците в тези институции обикновено не виждат кариерни перспективи или привлекателността на предлаганите от училищата специализации, което ги кара да поемат сезонна работа по време на обучението си и да се откажат от училище.³²

²⁹ *Интервюта със служители в професионалното образование и обучение*

<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL6UdnY2q1hwhDc&id=9C3387C8A595D828%21834&cid=9C3387C8A595D828>

³⁰ Официални данни, взети от уебсайтовете на училищата:

Колеж Василе Адамачи, <https://colegiuladamachi.ro/>, Технически колеж Георге Асачи, <https://www.colegiulasachi.ro/>, Гимназия Михай Бусуйок Паскани, <https://licmihaiabusuioc.ro/>, Икономическа гимназия Николае Йорга, <https://lteniorga.ro/>

³¹ *Интервю с учителя Букатару Владимир, 20.04.2023 г., Pascani, гимназия Mihai Busuioc*

<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL6UdnY2q1hwhDc&id=9C3387C8A595D828%21903&cid=9C3387C8A595D828>

³² *Въпросник за студенти,*

<https://docs.google.com/forms/d/1dbuDRWtTwXrPI4bSa4BzapexrNJQZpXaR7jFddzmsSU/edit#responses>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Учителите от петте училища, които попълниха анкети и проведеха интервюта, смятат, че следните фактори играят важна роля за проблема с отпадането от училище:

- Липса на финансови ресурси (100%)
- Липса на семейна подкрепа (77%)
- Липса на мотивация от страна на учениците, поради компютъризирано преразпределение (55%)
- Студентите не виждат кариерни перспективи (44%)³³

Що се отнася до мерките, които трябва да се предприемат, за да се насърчат учениците да не отпаднат от училище, има някои сходства във въпросниците, попълнени от ученици и учители. И двете категории считат, че са необходими следните механизми:

- **Консултантски програми за анализ на лични проблеми**, които могат да попречат на учениците да посещават занятия, като например липса на интерес към училище, взаимоотношения с връстници, майки тийнейджърки, смърт на родител или трудности в комуникацията в семейството (41,7% от отговорите на учениците и 55,6% от отговорите на учителите).
- **Допълнителни насоки относно курсове и/или изпити** (25% от отговорите на учениците и 55,6% от отговорите на учителите)
- **Финансова подкрепа:** няколко национални програми за подкрепа на ученици в училище, социални субсидии и др. (16,7% от отговорите на учениците и 33% от отговорите на учителите)

Учителите в 5-те интервюирани училища смятат, че следните механизми/мерки за намаляване на отпадането от училище биха могли да бъдат полезни:

- **Повече назначения/премествания в проекти по програма „Еразъм+“**, което може да засили привлекателността на специализациите, в които са записани учениците.³⁴
- **Участие на семейството/родителите в образователни дейности** и необходимостта да се покаже привлекателността на избраната област за бъдещето на децата.³⁵
- **Консултантски програми** както за ученици, така и за родители³⁶

³³ *Въпросник за учители,*

https://docs.google.com/forms/d/1UcqAyhndduLKhELfNIGDDO4vzAnqB2yGsoV_roDldVs/edit#responses

³⁴ *Интервю с Дан Чихая, 3/04/2023, Vasile Adamachi College Iasi*

<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL6UdnY2q1hwhDc&id=9C3387C8A595D828%21902&cid=9C3387C8A595D828>

³⁵ *Интервю с Анджеला Благочи, 26.04.2023 г., Професионално училище Stolniceni Prajescu*

<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL6UdnY2q1hwhDc&id=9C3387C8A595D828%21906&cid=9C3387C8A595D828>

³⁶ *Интервю с Catalina Atudosiei, 20/04/2023, Mihai Busuioc Technological Highschool*

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Предизвикателствата пред професионалните училища са многобройни и актуални. В Доклада за публичната политика „Професионално и техническо образование, предизвикателства и перспективи за развитие“, изготвен от Института за изследване на качеството на живот към Румънската академия, фокусът е върху оптимизирането на системата за образование и обучение, за да отговори на изискванията на пазара на труда, насърчаването на равния достъп до образование и насърчаването на ученето през целия живот, с акцент върху комбинирането на двата основни вида обучение – в училище и на работното място.³⁷

В заключение, привлекателността на системата на професионалните училища и нейната релевантност към нуждите на бенефициентите са приоритети, които трябва да се вземат предвид. Консултантските и кариерно-ориентационни услуги за ученици и родители са изключително важни за определяне на кариерните пътища на учениците и консултирането трябва да се извършва от специализиран персонал, който прилага различни тестове, систематично наблюдение на поведението на учениците за по-дълъг период или други начини за идентифициране на потенциала за развитие на учениците, за да се намали отпадането от училище.

4. Транснационален анализ

Като цяло, проведените проучвания показват, че факторите, които допринасят за отпадането от училище, са многобройни и могат да бъдат групирани в няколко категории, като например:

- **демографски и икономически фактори** (безработица, ниски доходи, понижен жизнен стандарт, миграция на семейства)
- **социални фактори** (дискриминация, социална сегрегация, липса на достъп до качествено образование)
- **училищни фактори** (неадекватни методи на преподаване, неблагоприятен училищен климат, липса на участие на учениците)
- **семејни фактори** (бедност, семејни конфликти, липса на родителска подкрепа)

<https://onedrive.live.com/?authkey=%21AL6UdnY2q1hwhDc&id=9C3387C8A595D828%21893&cid=9C3387C8A595D828>

³⁷ *Професионално и техническо образование, предизвикателства и перспективи за развитие, Доклад за публичната политика, Институт за изследване на качеството на живот, 2016 г.*

https://www.researchgate.net/publication/310609289_Invatamantul_profesional_si_tehnic_Provocari_si_perspective_de_dezvoltare

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- **индивидуални фактори** (трудности в обучението, проблеми с психичното здраве, липса на мотивация).

Резултатите от изследването от транснационалния доклад на проекта TESTED показват, че в случая на 4-те страни партньори отпадането от училище е сложен проблем с множество причини. Основните причини за отпадане, установени по време на първия етап на изследването, могат да бъдат групирани в две основни категории:

1. Социално-икономическият и демографският подход :

- **Икономически** : липса на финансови ресурси, ниски доходи, понижен жизнен стандарт, миграция;
- **Социални** : родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти и кризи в семейството;
- **Демографски данни** : възраст, пол, етническа принадлежност, социален произход, географско местоположение;

2. Психологическият подход :

- **Индивидуални причини** : липса на мотивация, усещане за неподходяща среда в училище, негативно отношение на участниците в учебния процес, трудности при усвояване на учебното съдържание, липса на кариерни перспективи, неподходящ избор на училище или профил.
- **Образователни причини** : голям брой отсъствия, лоша дисциплина, агресия в училище, ниски образователни резултати и взаимоотношения в училище.
- **Институционални причини** : недостатъчно координиран подход между различните служби и специалисти на национално, местно, регионално и училищно ниво.
- **Здравословно състояние** : рисковете от преждевременно напускане на училище от ученици с обучителни затруднения и проблеми с психичното здраве.

Националните доклади бяха анализирани, за да се идентифицират общите рискови фактори от 4-те държави, фактори, които най-често се свързват с отпадането от училище. Рисковите фактори, които могат да обяснят намерението на учениците да отпаднат от училище, могат да бъдат групирани в отделни категории, но те често се пресичат и си влияят взаимно.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEFP. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEFP могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Резултатите от това проучване помогнаха на консорциума да идентифицира рисковите фактори, да очертае приоритетните области, да измери ключовите условия и да съгласува въпросите на инструмента за оценка с целите на проекта, преди да започне проектирането на инструмента за оценка TeSTED .

- Избраните съответни рискови фактори:

Австрия	Липса на мотивация за училище
	Липса на кариерни перспективи
	Трудности в обучението, които изолират учениците и ги дистанцират от училищната общност
	страх/тревожност и физически проблеми, с които се сблъскват учениците
	Липса на семейна подкрепа
	Социално-икономически необлагодетелствани среди
България	Сложни програми в професионалното образование, които генерират липса на мотивация у учениците
	Ниски академични резултати в професионалните училища
	Незаинтересованост на родителите
	Почти 2/3 от анкетираните посочват липсата на финанси като причина за отпадане от обучение в България
	Трудности при усвояването на учебното съдържание, негативно отношение на учениците към учебния процес и липса на мотивация
	Негативното въздействие на семейната среда е насилието и непълните семейства.
	Липсата на социализация в „транснационалното“ семейство в България генерира рискове: поведение, емоции, агресия, злоупотреба с вещества, незаконни действия
	Ученици, които са третирани грубо от родителите си и които имат разрушително поведение, като извършват антисоциални действия
„Транснационални семейства“	
Гърция	Липса на финансови ресурси
	Липса на мотивация за училище
	Ограничено възприятие за професионалното образование

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

	Културни възприятия: Традиционно предпочитание към академичното образование пред професионалното образование.
	Несъответствието между уменията, придобити от студентите, и изискванията на пазара на труда
	Учениците не са мотивирани и им липсва солидно кариерно ориентиране
Румъния	Липса на мотивация на учениците за специализациите, към които са били разпределени от компютъра. Малко ученици избират професионални училища от страст или вътрешна мотивация или заради специализациите, предлагани в тези институции.
	Липсата на кариерни перспективи или привлекателността на специализациите, предлагани от училищата, ги кара да работят сезонно по време на училище и да напускат училище.
	Здравословното състояние на ученика, тормозът, напрегнатите отношения между учениците и тревожността.
	Студенти, които нямат семейна подкрепа (с родители в чужбина)
	Селска среда
	Липса на финансови ресурси
	Трудности в обучението, които пораждаят фрустрация, неуспех и тревожност.

5. Заключение

Резултатите от изследванията от тези пет страни хвърлят светлина върху предизвикателствата и стратегиите, свързани с процента на отпадане от професионалното образование и обучение (ПОО). Въпреки че всяка страна има уникални обстоятелства и подходи, обобщени в заключенията, се очертават някои общи теми:

Рисков фактор 1	Необлагодетелствани среди	Австрия, Румъния, България, Гърция
Рисков фактор 2	Липса на семейна подкрепа	Австрия, България, Румъния
Рисков фактор 3	Липса на финансови ресурси	Румъния, България, Гърция
Рисков фактор 4	Липса на мотивация на учениците	Румъния, Австрия, Гърция, България

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Рисков фактор 5	Липса на кариерни перспективи	Румъния, България, Гърция
Рисков фактор 6	Неадекватна система за институционална подкрепа	Гърция, България, Румъния

Целта и предизвикателството е да се разберат тези фактори в различни образователни контексти и да се предложат стратегии за смекчаването им:

И в петте страни икономическите и социалните фактори играят значителна роля в процента на отпадане от училище от страна на учениците. Икономически предизвикателства, като безработица и ниски семейни доходи, могат да принудят учениците да напуснат училище преждевременно (**RF1** и **RF3**).

Социалните фактори, включително семейната динамика и влиянието на общността, също допринасят за проблема. Осигуряването на равен достъп до образование за уязвимите и маргинализираните групи от населението е от съществено значение и може да има значително социално въздействие. (**RF2**)

Системите за мотивация и подкрепа на учениците са от основно значение за намаляване на процента на отпадане от училище. Когато учениците нямат мотивация или се чувстват откъснати от училищата си, е по-вероятно да напуснат. Качеството на образованието в програмите за професионално образование и обучение (ПОО) е критичен фактор, влияещ върху процента на отпадане от училище. Ако учениците възприемат, че образованието, което получават, не води до ценни умения или смислени възможности за работа, е по-вероятно да се откажат от училище. Възприятието за ПОО в сравнение с академичното образование влияе върху процента на отпадане от училище. В някои страни съществува културно пристрастие към висшето образование, което кара много ученици да избират академични пътища пред професионални. (**RF4** и **RF5** и **RF6**)

Въпреки че тези фактори са широко разпространени в различните страни, тяхното въздействие може да варира в зависимост от местния контекст. Справянето с многостранния проблем с отпадането от училище изисква цялостен подход, включващ икономическа подкрепа, подобрена училищна среда, услуги за психично здраве и истинско ангажиране на семейството и общността. Адаптирането на тези стратегии към местния контекст ще бъде от съществено значение за техния успех в различните страни. Чрез прилагането на тези мерки можем да работим за намаляване на процента на отпадане от училище и да гарантираме, че повече ученици завършват образованието си, като по този начин подобрим перспективите им и допринесем за общественото развитие.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834***Профилът на учениците, изложени на риск от отпадане***

Според доклада за транснационален анализ, профилът на учениците, които са изложени на риск от отпадане, е следният:

- ученици без ясно кариерно ориентиране от професионално училище
- студенти, които не са мотивирани да продължат обучението си
- Студенти, чиито родители са в чужбина
- студенти, които живеят в общности в неравностойно положение
- студенти с нисък икономически профил
- учениците не чувстват никаква консултантска подкрепа от професионалното училище
- ученици, участвали в епизоди на тормоз
- ученици с обучителни затруднения, които пораждаат фрустрация, неуспех и тревожност

Препоръки и приоритетни области за проектиране на инструмента за оценка TeSTED

Всеки ученик има индивидуален профил с уникални нужди; в този контекст са необходими повече инструменти за персонализиране на стратегиите за интервенция, наблюдение на напредъка и предоставяне на шанс на всички ученици за успех. Предлагането на гъвкави пътища на обучение в рамките на системата на професионалното образование и обучение, като например задочни или онлайн курсове, стажове и възможности за обучение на работното място, може да се съобрази с различни стилове на учене и лични обстоятелства, намалявайки вероятността от отпадане.

Ето защо се стремим да създадем по-приобщаваща и подкрепяща учебна среда, като в крайна сметка подобрим резултатите на учениците от професионалното образование чрез полезни работни инструменти за учителите, като например Инструмента за оценка, който може да открие ранни признаци на ученически дистрес и да идентифицира тези, които са изложени на риск от отпадане от училище. Основната цел на този инструмент за оценка на риска от отпадане е да идентифицира учениците, които са изложени на риск от напускане на училище, преди да завършат обучението си.

Инструментът за оценка TeSTED ще се фокусира върху специфични въпроси, които ще оценят текущото психологическо състояние на ученика и ще разпознаят възможни признаци на дистрес поради неговите социално-икономически трудности. Ранното идентифициране на такива ситуации ще позволи прилагането на целенасочени интервенции в подкрепа на учениците да останат в училище и да завършат обучението си. Използването на такъв инструмент за оценка на риска от отпадане би намалило процента на отпадане чрез идентифициране на ученици в риск и предоставяне на подходяща подкрепа, би подобрило училищните резултати на учениците, които получават допълнителна подкрепа, и би увеличило тяхната пригодност за заетост.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Рисковите фактори за отпадане от училище се превръщат в приоритетни области на интервенция в процеса на разработване на инструмент за оценка на отпадането от училище. Това е така, защото идентифицирането и разбирането на тези рискови фактори е от решаващо значение за разработването на ефективни стратегии за превенция и интервенция за намаляване на процента на отпадане от училище.

Следователно, инструментът за оценка на отпадането от училище се превръща в инструмент, използван за оценка на вероятността ученикът да отпадне от училище, и се състои от поредица от въпроси, които измерват различни фактори, свързани с отпадането от училище, като например:

- **Академични фактори** : ниски оценки, лоша посещаемост, трудности с домашните, липса на мотивация
- **Лични фактори** : ниско самочувствие, липса на социална подкрепа, семейни проблеми, злоупотреба с вещества
- **Училищни фактори** : негативен училищен климат, лоши отношения с учителите, липса на училищни дейности
- **Икономически и социално-демографски фактори** : бедност, финансови затруднения, необходимост от работа.

Идентифицирането и оценката на рисковите фактори са от съществено значение за разбирането на причините за отпадане от училище: познаването на факторите, които увеличават вероятността от отпадане от училище, може да помогне за идентифициране на учениците в риск и за разработване на ефективни стратегии за превенция.

Чрез идентифициране на учениците, които са изложени на риск от отпадане, въз основа на отговорите им на въпросника, училищата и други заинтересовани страни могат да съсредоточат своите интервенции върху справянето със специфичните рискови фактори, които е най-вероятно да допринесат за отпадането. Този целенасочен подход може да бъде по-ефективен от общите програми за превенция, които не отчитат индивидуалните нужди на учениците.

По този начин, рисковите фактори, идентифицирани чрез инструмент за оценка по отношение на отпадането от училище, могат да бъдат адресирани чрез определени видове персонализирани интервенции, фокусирани върху нуждите на ученика:

- **Академични интервенции** : предоставяне на уроци, извънкласни програми и възможности за летни училища, които да помогнат на учениците да подобрят оценките си и да навакнат пропуснатите учебни материали.
- **Лични интервенции** : предоставяне на консултации, менторство и услуги за социална подкрепа, които да помогнат на учениците да развият умения за справяне, да развият самочувствие и да се справят с лични проблеми.

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

- **Училищни интервенции** : създаване на по-позитивен и подкрепящ училищен климат, подобряване на комуникацията между учители и ученици и предлагане на разнообразни извънкласни дейности.

6. Референции

Европейски

Европейска комисия, Евростат. (2023). *Преждевременно напускащи образованието и обучението, 2023 г.* [Изображение]. Statistics Explained. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Early-leavers-from-education-and-training-2023.png>

Структурни показатели за мониторинг на образователните и обучителни системи в Европа, доклад на Eurymice, 2022 г.
[файл:///C:/Users/cursu/Downloads/structural%20indicators%20for%20monitoring%20education%20and-EC0522293ENN.pdf](file:///C:/Users/cursu/Downloads/structural%20indicators%20for%20monitoring%20education%20and-EC0522293ENN.pdf)

Cedefop . (11 август 2023 г.). *Германия: Професионална ориентация за млади хора във времена на социални катаклизми* . <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/germany-vocational-orientation-young-people-times-social-upheaval>

Изпълнителна агенция за европейско образование и култура, Евридика, Парвева , Т., Мотиеджунайте , А., Нурани, С. и др., Структурни показатели за мониторинг на образователните и обучителни системи в Европа 2022 – Преглед на основните реформи от 2015 г. насам, Служба за публикации на Европейския съюз, 2022 г., <https://data.europa.eu/doi/10.2797/479169>

АВСТРИЯ

Бекман, Янина и Вихт, Александра и Зимбаб, Матиас. (2021). *Компромиси в кариерата и отпадане от професионално образование и обучение в Германия*
https://www.researchgate.net/publication/351442555_Career_Compromises_and_Dropout_from_Vocational_Education_and_Training_in_Germany

Уебсайт на Австрийското федерално министерство на образованието, науката и изследванията вижте <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/bef/schulabbruch.html>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

Преждевременно напуснали образованието и обучението, 2024 г.

[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early leavers from education and training](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training)

Преждевременно напускане на училище – Отпадане от училище в Австрия, 2016 г.

<https://journal.ph.no.ac.at/index.php/resource/article/download/283/338/1266>

Jugendcoaching, Bundesministerium Themen:

<https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/beratung/psus/jugendcoaching.html>

Психосоциално консултиране в и за училищата, 2015 <https://www.schulpsychologie.at/15>

Perchinunno , P., Bilancia, M., & Vitale, D. (2021). Статистически анализ на факторите, влияещи върху отпадането от висше образование. Social Indicators Research, 156, 341-362.

Поледна , С., Ровенская , Е., Креспо Куаресма, Й., Каниовски , С. и Миес, М. (2020). Възстановяването на австрийската икономика след кризата с COVID-19 може да отнеме до три години.

БЪЛГАРИЯ

Доклад за последващата оценка на въздействието на Закона върху професионалното образование и обучение, Министерство на образованието и науката, 2022 г.

https://www.mon.bg/nfs/2023/01/doklad-ob_zpoo_17012023.pdf

Методология за наблюдение на продължаващата квалификация и уменията на работната сила, Министерство на образованието и науката, 2021 г.

https://www.mon.bg/nfs/2021/11/bg-19bg04_methodology_301121.pdf

Преглед и препоръки относно политиката за работната сила в учителската професия в България Министерство на образованието и науката, 2021 г.

https://www.mon.bg/nfs/2021/11/bg-19bg04_policy%20note_301121.pdf

Преходът от училище към работа в България: гладък за някои, несигурен за мнозина, Венета Кръстева , 2023 г.

Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане , приобщаване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, Постановление на Министерския съвет

<https://lex.bg/en/laws/ldoc/2137184744>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.

Проект № 2022-1-RO01-KA220-VET-000086834

ГЕРМАНИЯ

ReferNet Германия; Германия: професионална ориентация за млади хора във времена на социални катаклизми. Cedefop (2023). Национални новини за професионалното образование и обучение

Krötz, M., & Deutscher, V. (2022). Отпадане от дуално професионално образование и обучение: защо трябва да вземем предвид посоката на отпадане, когато анализираме отпадането. Емпирични изследвания в професионалното образование и обучение, 14(1), 1. <https://doi.org/10.1186/s40461-021-00127-x>

Cedefop (2020). Професионално образование и обучение в Германия: кратко описание. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/329932>

Ланфорд, М., Маруко, Т., Тийрни, У. (2015). Поуки от Германия

Фазекас, М. и С. Фийлд (2013 г.), „Умения отвъд училище“ – преглед на Германия, „Прегледи на професионалното образование и обучение на ОИСР“, OECD Publishing, Париж, <https://doi.org/10.1787/9789264202146-en>.

Бекман, Янина и Вихт, Александра и Зимбаб, Матиас. (2021). Компромиси в кариерата и отпадане от професионално образование и обучение в Германия. 10.31235/osf.io/4ztv9.

РУМЪНИЯ

Петреску Клаудия, *Професионално и техническо образование, предизвикателства и перспективи за развитие, Доклад за публичната политика, Институт за изследване на качеството на живот, 2016 г.* https://www.researchgate.net/publication/310609289_Invatamantul_profesional_si_tehnic_Provocari_si_perspective_de_dezvoltare

Доклад за състоянието на предуниверситетското образование 2021-2022

https://www.edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Minister/2022/Transparenta/Starea_invatamantului/Raport-Starea-invatamantului-preuniversitar-2021-2022.pdf

Състоянието на предуниверситетското образование в окръг Яш, учебна 2021-2022 година

<http://www.isjiasi.ro/index.php/informatii-de-interes-public/buletinul-informativ-legea-544-2001/2675-starea-invatamantului-preuniversitar-iesean-an-scolar-2021-2022>

¹ *Данни от доклада на Европейската комисия „Монитор на образованието и обучението 2022“*

<https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/ro/country-reports/romania.html>

Годишни доклади за състоянието на предуниверситетското образование, Министерство на образованието в Румъния <https://edu.ro/rapoarte-publice-periodice>

Финансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или ANPCDEF. Нито Европейският съюз, нито ANPCDEF могат да бъдат държани отговорни за тях.